

**PRACE NAUKOWE**

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

**RESEARCH PAPERS**

of Wrocław University of Economics

**259**

# **Wyzwania współczesnej polityki turystycznej Problemy polityki turystycznej**

Redaktor naukowy

**Andrzej Rapacz**



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu  
Wrocław 2012

Recenzenci: Wiesław Alejziak, Małgorzata Bednarczyk, Stefan Bosiacki, Ewa Dziedzic,  
Irena Jędrzejczyk, Magdalena Kachniewska, Włodzimierz Kurek,  
Barbara Marciszewska, Beata Mayer, Agnieszka Niezgoda,  
Aleksander Panasiuk, Józef Sala, Jan Sikora, Teresa Żabińska,  
Aleksander Schwichtenberg, Hanna Zawistowska

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Łopusiewicz, Joanna Świrska-Korlub

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

[www.ibuk.pl](http://www.ibuk.pl), [www.ebscohost.com](http://www.ebscohost.com),

The Central and Eastern European Online Library [www.ceeol.com](http://www.ceeol.com),

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

[http://kangur.uek.krakow.pl/bazy\\_ae/bazekon/nowy/index.php](http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php)

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się  
na stronie internetowej Wydawnictwa

[www.wydawnictwo.ue.wroc.pl](http://www.wydawnictwo.ue.wroc.pl)

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie  
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu  
Wrocław 2012

**ISSN 1899-3192**

**ISBN 978-83-7695-222-2**

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

## Spis treści

Wstęp.....	9
------------	---

---

### Część 1. Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce

---

<b>Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa:</b> Turystyka aktywna w materiałach promocyjnych województw w Polsce.....	15
<b>Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz:</b> Możliwości i uwarunkowania uprawiania turystyki rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym..	24
<b>Andrzej Tucki, Ewa Skowronek:</b> Analiza popytu na turystykę społeczną w Polsce na przykładzie projektu Europe Senior Tourism realizowanego w lubelskim biurze podróży.....	35
<b>Jadwiga Berbeka:</b> Udział w ruchu turystycznym a spójność społeczna w Polsce – wybrane zagadnienia .....	43
<b>Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała:</b> Aktywność turystyczna wielkopolskich seniorów .....	54
<b>Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk:</b> Aktywność turystyczna singli 50+ w świetle cywilizacyjnych megatrendów .....	64
<b>Maja Jedlińska:</b> Wybrane aspekty turystyki osób niepełnosprawnych w powiecie jeleniogórskim.....	75
<b>Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz:</b> Rozwój geoturystyki w Polsce oraz możliwości jej adaptacji do turystyki społecznej.....	85
<b>Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka:</b> Turystyka osób starszych w Polsce – uwarunkowania społeczno-demograficzne.....	95
<b>Hanna Zawistowska:</b> Możliwości i kierunki rozwoju turystyki społecznej w Polsce .....	109
<b>Piotr Gryszel:</b> Wybrane aspekty rozwoju turystyki społecznej w Republice Czeskiej.....	123
<b>Piotr Zawadzki:</b> Przygotowanie gospodarstw agroturystycznych do obsługi osób niepełnosprawnych na przykładzie wybranych obiektów w powiecie jeleniogórskim .....	133
<b>Daria Elżbieta Jaremen:</b> Turystyka społeczna – studium przypadku Wielkiej Brytanii .....	142
<b>Marlena Prochorowicz:</b> Turystyka społeczna jako forma aktywności osób niepełnosprawnych .....	157
<b>Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk:</b> Turystyka społeczna – istota, determinanty, możliwości i kierunki rozwoju.....	167

<b>Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz:</b> Turystyka społeczna – aktywność turystyczna wybranych grup docelowych w świetle badań ankietowych.....	178
---	-----

---

## **Część 2. Obszar niepewności w turystyce a polityka turystyczna**

---

<b>Elżbieta Szymańska:</b> Polityka turystyczna a innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych.....	193
<b>Magdalena Kachniewska:</b> Współpraca hoteli z władzami lokalnymi jako czynnik redukcji ryzyka specyficznego.....	203
<b>Ewa Dziejic:</b> Pozycja konkurencyjna Polski na rynku turystycznym w obliczu sytuacji kryzysowych.....	213
<b>Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka:</b> Funkcjonowanie przedsiębiorstw turystycznych w warunkach niepewności i ryzyka.....	224
<b>Joanna Śniadek, Alina Zajadacz:</b> Ocena realizacji strategii rozwoju turystyki w regionie leszczyńskim.....	237
<b>Halina Kiryluk:</b> Zrównoważony rozwój turystyki wyzwaniem współczesnej polityki turystycznej.....	247
<b>Agnieszka Niezgoda:</b> Uwarunkowania wdrażania koncepcji rozwoju zrównoważonego na obszarach recepcji turystycznej.....	264
<b>Adam Edward Szczepanowski:</b> Czynniki rozwoju turystyki w regionie Polski Wschodniej.....	274
<b>Aleksander Panasiuk:</b> Polityka turystyczna w oddziaływaniu na branżę turystyczną.....	285
<b>Paweł Stelmach:</b> Redukcja niepewności w polityce turystycznej.....	296
<b>Tomasz Studzieniecki:</b> Polityka turystyczna państwa w aspekcie priorytetów strategicznych Unii Europejskiej.....	307
<b>Barbara Marciszewska:</b> Obszary niepewności, polityka turystyczna i zrównoważony rozwój turystyki.....	316
<b>Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć:</b> Czynniki niepewności w turystyce i ich wpływ na wyniki ekonomiczne przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Skarbu Państwa.....	326

## **Summaries**

<b>Rajmund Tomik, Andrzej Hadzik, Jarosław Cholewa:</b> Active sport tourism in Polish voivodeships' promotion materials.....	23
<b>Katarzyna Górnik, Lila Pławińska, Kamila Gryglewicz:</b> Possibilities and conditions of tourism in families with a disabled child.....	34

<b>Andrzej Tucki, Ewa Skowronek:</b> Analysis of social tourism market in Poland on the example of Europe Senior Tourism programme carried out in Lublin travel agency .....	42
<b>Jadwiga Berbeka:</b> Tourism participation and social cohesion in Poland – selected aspects .....	53
<b>Sylvia Graja-Zwolińska, Aleksandra Spychała:</b> Tourism activity of older people from Wielkopolska region.....	63
<b>Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk:</b> Tourist activity of singles 50+ on the basis of civilizational megatrends.....	74
<b>Maja Jedlińska:</b> Selected aspects of the tourism of the disabled in Jelenia Góra district .....	84
<b>Magdalena Sidorczuk, Monika Krzeczyńska, Michalina Ścibisz:</b> Geotourism development in Poland and possibilities for its adaptation to social tourism.....	94
<b>Elżbieta Grzelak-Kostulska, Beata Hołowiecka:</b> Senior tourism in Poland – socio-demographic conditions.....	108
<b>Hanna Zawistowska:</b> Possibilities and directions of development of social tourism in Poland.....	122
<b>Piotr Gryszel:</b> Selected aspects of social tourism development in the Czech Republic.....	132
<b>Piotr Zawadzki:</b> Preparing agritourism farms for the disabled tourists based on the example of selected objects in Jelenia Góra district.....	141
<b>Daria Elżbieta Jaremen:</b> Social tourism – case study of Great Britain.....	156
<b>Marlena Prochorowicz:</b> Social tourism as the form of activity of disabled persons .....	166
<b>Andrzej Stasiak, Bogdan Włodarczyk:</b> Social tourism – its essence, determining factors, perspectives and directions in development.....	177
<b>Piotr Gryszel, Daria Jaremen, Andrzej Rapacz:</b> Social tourism – tourist activity of selected target groups reflected in surveys.....	189
<b>Elżbieta Szymańska:</b> Tourism policy and innovativeness of tourism enterprises.....	202
<b>Magdalena Kachniewska:</b> Cooperation of hotels with local authorities as the determinant of unsystemic risk reduction.....	212
<b>Ewa Dziejic:</b> Competitive position of Poland in tourism market against challenges of crisis situations .....	223
<b>Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka:</b> Tourism enterprises' functioning in the conditions of risk and uncertainty .....	236
<b>Joanna Śniadek, Alina Zajadacz:</b> Assessment of the implementation of tourism development strategy in Leszno Region.....	246
<b>Halina Kiryluk:</b> Sustainable tourism development as a challenge for the modern tourism policy.....	263

---

<b>Agnieszka Niezgoda:</b> Determinants of implementing sustainable development in tourism destination .....	273
<b>Adam Edward Szczepanowski:</b> Factors of development of tourism in the region of Eastern Poland.....	284
<b>Aleksander Panasiuk:</b> The influence of tourism policy on tourist sector activity .....	295
<b>Paweł Stelmach:</b> Uncertainty reduction in tourism policy .....	306
<b>Tomasz Studzieniecki:</b> State tourism policy in the context of the strategic priorities of the European Union .....	315
<b>Barbara Marciszewska:</b> Uncertainty areas, tourism policy and sustainable tourism development .....	325
<b>Bogusław Stankiewicz, Mateusz Korkuć:</b> Factors of uncertainty in tourism and their impact on the economic performance in public sector spa companies .....	334

**Adrian Przemysław Lubowiecki-Vikuk**

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

---

## AKTYWNOŚĆ TURYSTYCZNA SINGLI 50+ W ŚWIELE CYWILIZACYJNYCH MEGATRENDÓW<sup>1</sup>

---

**Streszczenie:** Praca ukazuje czynniki społeczno-ekonomiczne, istotnie wpływające na stopę aktywności turystycznej osób 50+ prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe. W wyniku analizy statystycznej materiału empirycznego ( $n = 187$ ) ustalono, iż udział singli 50+ w podróżach turystycznych kształtowany jest pod wpływem ich płci, wykształcenia, aktywności zawodowej, miejsca zamieszkania oraz poziomu dochodów. Ma to istotne znaczenie w konstruowaniu odpowiednich warunków materialno-technicznych i organizacyjnych przez jednostki administracji państwowej i samorządowej oraz podmioty branży turystycznej i sportowo-rekreacyjnej.

**Słowa kluczowe:** singiel, turystyka, starzenie się, czas wolny, determinanty aktywności turystycznej.

### 1. Wstęp

Współczesny rynek konsumentów dóbr i usług turystycznych kształtowany jest pod wpływem najnowszych megatrendów cywilizacyjnych, tj. trendów demograficznych, ekonomicznych, społeczno-kulturowych, technologicznych i pozostałych. Odnoszą się one do trwałych i uniwersalnych zjawisk mających miejsce przede wszystkim w sferze publiczno-prywatnych atrybutów usytuowania społecznego.

Trendy demograficzne w ostatnim czasie są aspektem badawczym częściej poruszonym przez wielu przedstawicieli różnych nauk. Jest to szczególnie fenomen, gdyż wzrastająca liczba osób starszych<sup>2</sup>, spadek liczby urodzeń, zmieniający się model rodziny i struktura gospodarstw domowych stwarzają nagłą potrzebę dostosowa-

---

<sup>1</sup> Publikacja finansowana z grantu UMK nr 1382-G.

<sup>2</sup> W Polsce w 2011 r. w stosunku do 2002 r. liczba osób w wieku 60+ wzrosła o 981 tys. Ponadto zwiększył się jej udział w ogólnej liczbie ludności i wyniósł 17,5% (wzrost o 2,5 pkt). Odnotowano także wzrost liczby osób w wieku niemobilnym, *Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa, marzec 2012, s. 11, [http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL\\_lu\\_nps2011\\_wyniki\\_nsp2011\\_22032012.pdf](http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_lu_nps2011_wyniki_nsp2011_22032012.pdf) (2.05.2012).

nia m.in. podaży turystycznej, celem stworzenia stosownych warunków materialno-technicznych i organizacyjnych na płaszczyźnie zagospodarowania czasu wolnego współczesnego społeczeństwa.

Rewolucja społeczna, której skutkiem jest m.in. zwiększająca się liczba osób żyjących w pojedynkę, została zapoczątkowana w krajach skandynawskich, co w szybkim tempie rozpowszechniło się na kraje zachodnie i zamorskie. W 2010 r. w USA żyło ponad 32 mln osób samotnych – zwanych dziś potocznie singlami<sup>3</sup> – które najczęściej prowadziły jednoosobowe gospodarstwo domowe w dużych aglomeracjach miejskich<sup>4</sup>. W Seattle i San Francisco, Denver i Filadelfii oraz Waszyngtonie i Chicago znajduje się między 35 a 45% jednoosobowych gospodarstw domowych. Na Manhattanie zamieszkiwało w badanym okresie 46% singli<sup>5</sup>. Najszybsze tempo wzrostu osób żyjących w pojedynkę odnotowuje się w Indiach, Chinach i Brazylii, jednakże największa liczba singli zamieszkuje w krajach europejskich. W stolicy Szwecji znajduje się ponad 50% gospodarstw prowadzonych przez osoby samotne<sup>6</sup> (rys. 1), w Wielkiej Brytanii w ciągu lat 2006-2031 ma zwiększyć się liczba (średnio o 63,7%<sup>7</sup>) jednoosobowych gospodarstw domowych prowadzonych głównie przez osoby 50+. Tymczasem w Niemczech to 30 mln gospodarstw tego typu<sup>8</sup>.

Osoby prowadzące samodzielne gospodarstwo domowe w USA to w znacznej mierze osoby po 55. roku życia (głównie kobiety<sup>9</sup>) – stanowiące 46% gospodarstw tego typu. W głównej mierze są to single z przyczyn naturalnych, losowych (przede wszystkim na skutek wdowieństwa<sup>10</sup>, rozwodu, separacji). Wzrost liczby jednoosobowych gospodarstw domowych podyktowany jest wieloma czynnikami, m.in.

<sup>3</sup> Za singla należy uznać jednostkę, która nigdy nie była w związku małżeńskim bądź z powodu śmierci partnera lub rozwiązania związku czy rozwodu – nie pozostawała dłużej w małżeńskim ani innym związku (np. hetero- lub homoseksualnym związku partnerskim, kohabitacyjnym). W ujęciu ekonomicznym single utożsamiani są z osobami prowadzącymi własne (wielkomiejskie, miejskie lub wiejskie) jednoosobowe gospodarstwa domowe, A.P. Lubowiecki-Vikuk, *Determinanty aktywności rekreacyjno-turystycznej osób samotnych w Wielkopolsce*, Wydawnictwo AWF, Poznań 2011, s. 12-14, 27. Singla nie należy utożsamiać z osobą podróżującą samotnie – jest to błędne uproszczenie.

<sup>4</sup> Należy jednak podkreślić, iż na obszarach wiejskich także znajdują się gospodarstwa domowe tego typu, choć jest to wciąż rzadsze zjawisko.

<sup>5</sup> E. Klinenberg, D. Roberts, D. Burke, *The solo economy*, „Fortune” 2012, vol. 164, no. 2, s. 128-133.

<sup>6</sup> Por.: E. Klinenberg, *Going Solo: The Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*, The Penguin Press HC, New York 2012.

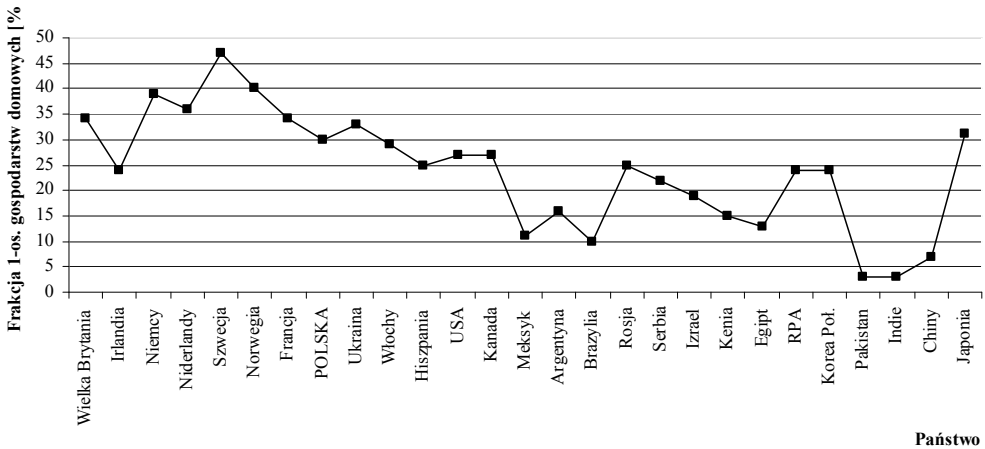
<sup>7</sup> *Households Projections to 2031, England*, Housing Statistical Release, 11 March 2009, s. 4, <http://www.communities.gov.uk/documents/statistics/pdf/1172133.pdf> 4.05.2012).

<sup>8</sup> L. Abicht, H. Freikamp, *Tourism in Germany: Trends, facts and figures*, [w:] O. Strietska-Ilina, M. Tessaring (red.), *Trends and Skill Needs in Tourism*, „Cedefop Panorama Series”, 115, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2005, s. 18.

<sup>9</sup> J. Bennett, M. Dixon, *Single Person Households and Social Policy: Looking Forwards*, Joseph Rowntree Foundation, York 2006, s. 3.

<sup>10</sup> L. Qu, D. A De Vaus, *Starting and ending one-person households: A longitudinal analysis*, „Journal of Family Studies” 2011, vol. 17, s. 143.





**Rys. 1.** Liczba jednoosobowych gospodarstw domowych w Polsce na tle wybranych państw świata (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie B. Marsh, A. Cox, „The New York Times” 5 lutego 2012, s. 7, <http://www.nytimes.com/imagepages/2012/02/05/sunday-review/05alone2.html?ref=sunday> (30.04.2012).

emancypacją i wzrostem liczby kobiet, rewolucją komunikacji, urbanizacją oraz rewolucją długowieczności<sup>11</sup>. Z badań TNS Pentor<sup>12</sup> wynika, iż w Polsce osobami prowadzącymi samotny styl życia częściej są kobiety niż mężczyźni. Ponadto są to osoby w wieku dojrzałym (średni wiek – 54 lata). Co ważne, środowisko singli w Polsce nie cechuje się homogenicznością. Istotne różnice występują ze względu na czynniki demograficzne, wyznawane wartości, styl życia oraz samo podejście do życia w pojedynkę. Zagospodarowanie wypoczynku osób samotnych jest przykładem współczesnych tendencji w turystyce i rekreacji. Zatem celem niniejszego artykułu – w kontekście trendów demograficznych – jest oszacowanie stopy aktywności turystycznej singli 50+ i wskazanie czynników wpływających na tę aktywność. Przyjęto, że za aktywność turystyczną będziemy rozumieć przynajmniej jeden dobrowolny wyjazd, poza stałe miejsce zamieszkania w ciągu ostatniego roku, podyktowany indywidualnymi (pozazarobkowymi) celami. Miernikiem tej aktywności będzie stopa aktywności turystycznej, czyli procentowy stosunek osób uczestniczących w turystyce do ogółu badanej populacji.

<sup>11</sup> E. Klinenberg, wyd. cyt.

<sup>12</sup> *Singlem być...* Raport z badania przeprowadzonego dla Onet.pl, TNS Pentor, Warszawa, 9 września 2011.

## 2. Zagospodarowanie czasu wolnego osób starszych żyjących w pojedynkę

Współcześnie czas wolny wymaga swobody i niezależności, wobec czego osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwo domowe korzystają z przywilejów samodzielnego decydowania m.in. o sposobie jego zagospodarowania. Zarządzają nim w sposób indywidualny, zaspokajając własne potrzeby i oczekiwania.

Prezentowana kategoria społeczna zagospodarowuje swój czas wolny w różny sposób, częściej jednak wybierając bierne formy szeroko rozumianej rekreacji. Obserwuje się, że osoby żyjące solo preferują<sup>13</sup>:

- uczestnictwo w spotkaniach towarzyskich z kolegami/koleżankami, przyjaciółmi, sąsiadami, członkami rodziny,
- przebywanie w galeriach handlowych (dokonywanie zakupów różnych dóbr i usług),
- oglądanie telewizji, filmów na DVD, słuchanie muzyki/radia, czytanie książek i magazynów,
- korzystanie z Internetu, przy czym nawiązują wirtualne rozmowy,
- wyjścia do kina, teatru, na wystawy i koncerty,
- rozwijanie własnych pasji i zainteresowań,
- doksztalcanie się,
- wykonywanie podstawowych prac porządkowych w gospodarstwie domowym (ewentualnie, wszelkich czynności związanych z działką rekreacyjną lub przydomowym ogrodem),
- korzystanie z usług kosmetyczno-medycznych i fryzjerskich,
- podejmowanie aktywności sportowo-rekreacyjnej i turystycznej.

Na podstawie wspomnianego raportu TNS Pentor, osoby samotne (głównie 60+) zadowolone są z tego, iż mają czas wolny na realizację własnych potrzeb. Co istotne, single w różny sposób zagospodarowują swój czas wolny w czasie weekendów. Jak wynika z cytowanych badań, wybierają oni przede wszystkim bierne formy rekreacyjnej aktywności fizycznej (oglądanie telewizji, spacer, czytanie książek). Spacer są preferowaną formą spędzania czasu wolnego zwłaszcza wśród singli 60+, a kibicowanie oraz krótkie wyjazdy do okolicznych miejscowości wybierane są przez młodszych singli (do 44 lat). Jednakże starsze osoby samotne także są kibicami sportowymi (4%), uczestniczą w imprezach sportowych jako widzowie. Jednocześnie taka sama liczba respondentów wybiera rekreacyjną aktywność fizyczną (dba o kondycję fizyczną/uprawia sport), także 4% wyjeżdża na wycieczki poza stałe miejsce zamieszkania. Niestety, zaledwie 1% singli 60+ uprawia sport rekreacyjny.

Pomimo, iż osoby samotne cenią sobie życie w pojedynkę ze względu na wolność i niezależność, single 60+ częściej od pozostałych grup wiekowych wskazywa-

---

<sup>13</sup> J. Czernicka, *Wielkomięscy single*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2011, s. 144-181; A.P. Lubowiecki-Vikuk, wyd. cyt., s. 75-90.

li, iż ich styl życia nie posiada żadnych zalet, a jednocześnie wadą tego stylu są problemy formalne/finansowe. Potwierdza to tezę, iż single nie należą do dobrze sytuowanej części polskiego społeczeństwa<sup>14</sup>. W kwestii planowania (co zdaniem respondentów jest o wiele łatwiejsze niż dla par) i podejmowania aktywności turystycznej należy zauważyć, że single 60+ wyjeżdżają w celach służbowych, co utożsamiane jest z faktem, iż wówczas mają więcej obowiązków zawodowych, a mniej zajęć w wolnym czasie.

### **3. Aktywność turystyczna singli 50+ na tle czynników społeczno-ekonomicznych**

Badania ankietowe ( $n = 187$ ) przeprowadzono wśród osób prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe w województwie wielkopolskim. W badaniach wykorzystano metodę indukcji, a do określenia grupy respondentów posłużono się doбором celowo-losowym. Dążąc do zapewnienia reprezentatywności wyników badań, próbę samodzielnych gospodarstw domowych ustalono metodą analizy skupień. Pierwotnie więc zastosowano dobór losowy, a następnie celowy, gdyż ankieter (w czasie rozmowy) sam decydował w pewnym stopniu, kto powinien być objęty próbą. Za wyborem tej metody przemawiały trzy aspekty: (1) dysponowanie niepełnymi zestawieniami statystycznymi na temat badanej populacji – brak szczegółowych danych o osobach prowadzących jednoosobowe gospodarstwa domowe, (2) możliwość doboru najbardziej reprezentatywnej próby badawczej, (3) stosunkowo mniejsze koszty badań niż w doborze losowym.

Do analiz empirycznych zostały zakwalifikowane wyłącznie osoby mające 50 lat i więcej. Tym samym w badaniu wzięło udział 62% kobiet prowadzących (wielkomiejskie, miejskie lub wiejskie) jednoosobowe gospodarstwo domowe w Wielkopolsce. Resztę gospodarstw (38%) prowadzili mężczyźni żyjący w pojedynkę. Respondenci legitymowali się wykształceniem średnim (43,9%) bądź zasadniczym zawodowym (25,1%). Z wykształceniem wyższym oraz podstawowym odnotowano odpowiednio po 15,5% ankietowanych osób. Ponad 35% samodzielnych gospodarstw domowych było prowadzonych w mieście liczącym ponad 200 tys. mieszkańców, 29,4% zaś na wsi. Zbadano także 16% gospodarstw tego typu w mieście liczącym do 20 tys. mieszkańców, a także 6,4% w mieście 20-50 tys. mieszkańców, 9,1% w mieście 50-100 tys. mieszkańców oraz 3,7% osób prowadzących jednoosobowe gospodarstwo domowe w mieście o wielkości 100-200 tys. mieszkańców. Aktywność zawodowa charakteryzowała 35,8% badanej zbiorowości, pozostała część (64,2%) pozostawała jej bierna – były to osoby utrzymujące się ze świadczeń rentowych bądź emerytalnych, część respondentów miała status osoby bezrobotnej. Grupę ankietowanych osób różnicuje poziom miesięcznych dochodów netto: 30,5% respondentów utrzymuje się z dochodów na poziomie 1,5-2,0 tys. zł, 28,9% – uzy-

<sup>14</sup> A.P. Lubowiecki-Vikuk, wyd. cyt., s. 107.

Tabela 1. Wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na stopę aktywności turystycznej respondentów

Zmienne zależne	Zmienne niezależne														
	płeć			wykształcenie			miejsce zamieszkania			aktywność zawodowa			poziom miesięcznych dochodów netto		
	$\chi^2$	df	p	$\chi^2$	df	p	$\chi^2$	df	p	$\chi^2$	df	p	$\chi^2$	df	p
Częstość podejmowania aktywności turystycznej	12,257	5	*	23,696	15		41,580	25	*	16,087	5	*	25,654	30	
Cele wyjazdów turystycznych:															
• turystyczne	0,292	2		17,921	6	*	17,063	10		2,827	2		24,223	12	*
• VFR	1,607	2		9,373	6		11,617	10		1,794	2		10,459	12	
• zawodowe, interesy	4,517	2		17,970	6	*	14,653	10		10,864	2	**	19,908	12	
• zdrowotne	4,307	2		11,194	6		11,489	10		2,595	2		7,951	12	
• religijne	1,099	2		15,783	6	*	19,865	10	*	12,225	2	**	12,519	12	
• zakupowe	3,877	2		8,692	6		17,522	10		0,280	2		19,222	12	
Okres pobytu poza stałym miejscem zamieszkania w celach wypoczynkowych	0,292	2		7,973	6		7,501	10		3,019	2		16,795	12	
Osoby towarzyszące w wyjazdach turystycznych:															
• nikt	7,197	1	*	0,643	3		7,037	5		1,298	1		2,013	6	
• koledzy/koleżanki	0,636	1		11,349	3	*	8,998	5		2,530	1		2,998	6	
• przyjaciele	1,481	1		5,526	3		8,352	5		9,402	1	**	6,838	6	
• rodzina	4,417	1		5,953	3		12,743	5	*	0,681	1		5,622	6	

Uwagi: wynik testu chi-kwadrat ( $\chi^2$ ), stopnie swobody (df), poziom istotności statystycznej (p);  
 \*\*  $p < 0,005$ ; \*  $p < 0,05$ ; VFR – odwiedziny krewnych/ znajomych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ( $n = 187$ ).

skuje dochód poniżej 1,5 tys. zł, 18,7% – 2,0-2,5 tys. zł, 10,2% – 2,5-3,0 tys. zł, 6,4% – powyżej 3,5 tys. zł (średnio 5,5 tys. zł), zaś 4,8% – 3,0-3,5 tys. zł. Ze względu na to, że pytanie dotyczące poziomu dochodów nie było obligatoryjne, 0,5% ankietowanych osób nie udzieliło na nie odpowiedzi.

W niniejszym artykule skoncentrowano się na roli czynników społeczno-ekonomicznych<sup>15</sup> (tab. 1) wpływających na stopę aktywności turystycznej singli 50+, przy czym omówiono tylko te, gdzie zaobserwowano współwystępowanie istotnych zależności statystycznych ( $p < 0,05$ ).

Badana zbiorowość uczestniczy w turystyce z różną częstotliwością. Na bazie badań własnych ustalono, iż 31% respondentów opuściło swoje stałe miejsce zamieszkania w celach turystycznych dwukrotnie w ciągu roku (częściej były to singielki z wykształceniem zasadniczym zawodowym, mieszkanki aglomeracji miejskiej, biernie zawodowo), a raz – 29,4% (częściej byli to single legitymujący się wykształceniem na poziomie podstawowym, zamieszkujący w miastach do 20 tys. mieszkańców lub wsiach, biernie zawodowo, o najniższym poziomie miesięcznych dochodów). Trzy- i czterokrotne wyjazdy turystyczne w ciągu roku wybierane są przez odpowiednio 13,9% i 8,0% ankietowanych osób. Znaczna częstotliwość ( $\geq 5$ ) udziału w podróżach charakterystyczna jest dla 15% badanej zbiorowości (częściej singielek z wykształceniem wyższym, prowadzących samodzielne gospodarstwo domowe w mieście liczącym 100–200 tys. mieszkańców, aktywnych zawodowo, uzyskujących dochody powyżej 3 tys. zł) – co średnio stanowiło 8,9 wyjazdów turystycznych w ciągu roku.

Na podstawie badań własnych ustalono, jakie są motywy podejmowania aktywności turystycznej wśród singli 50+. Ponad 37% badanych osób uczestniczy w turystyce ze względu na aspekty *stricte* turystyczne. Częściej są to mężczyźni z wykształceniem wyższym, uzyskujący miesięczne dochody netto na poziomie 3,0-3,5 tys. zł. Dla 30,3% respondentów celem ich wyjazdów są odwiedziny krewnych/znajomych (VFR) – dotyczy to w szczególności tych osób, które uzyskują najniższe dochody (do 1,5 tys. zł). Motywy zdrowotne zostały wybrane przez 13,1% ankietowanych osób, a religijne (zwłaszcza wśród respondentów z wykształceniem podstawowym, prowadzących wielkomiejskie gospodarstwo domowe, biernych zawodowo) – 11,7%. Wyjazdy w celach zawodowych i interesach (preferowane głównie przez osoby z wykształceniem wyższym, aktywne zawodowo) oraz dokonywania zakupów – są najrzadziej wybieraną formą turystyki wśród badanych osób i ich udział wyniósł odpowiednio 4,0 i 3,6%.

W swoje podróże respondenci wybierają się bez osoby towarzyszącej (35,8%) i są to częściej samotni mężczyźni aniżeli singielki. Co czwarta badana osoba wyjeź-

---

<sup>15</sup> Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto, iż czynniki społeczno-ekonomiczne określające stopę aktywności turystycznej badanego środowiska społecznego będą dotyczyły czynników społeczno-demograficznych (płci, wykształcenia oraz mobilności zawodowej), przestrzennych (miejsca prowadzenia jednoosobowego gospodarstwa domowego) oraz ekonomicznych (poziom miesięcznych dochodów netto, przypadających na określone gospodarstwo domowe).

dza w gronie kolegów/koleżanek (częściej są to osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym) lub członków rodziny (głównie ta część badanych osób, która zamieszkuje w mieście liczącym 20-50 tys. mieszkańców). Sporadycznie, zwłaszcza respondenci aktywni zawodowo, podróżują w towarzystwie przyjaciół.

Na ogół są to wyjazdy turystyczne organizowane we własnym zakresie ankietowanych osób (49,8%), jak również przez (głównie osób mieszkających w Poznaniu;  $p = 0,033$ ) zakłady pracy (15,2%), w przypadku biernych zawodowo respondentów ( $p = 0,001$ ) – kościół (12,6%). Wyjazdy organizowane w celach zdrowotnych (10,8%), m.in. finansowanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia charakterystyczne są dla singli płci męskiej ( $p = 0,004$ ), biernych zawodowo ( $p = 0,022$ ). Z usług biur podróży skorzystało w badanym okresie prawie 12% respondentów – głównie były to osoby legitymujące się wykształceniem wyższym ( $p = 0,024$ ), aktywne zawodowo ( $p = 0,000$ ), uzyskujące miesięczne dochody netto na poziomie 3,0-3,5 tys. zł ( $p = 0,003$ ).

Badane osoby korzystają z różnego rodzaju środków transportu turystycznego. Najchętniej – zwłaszcza respondenci z Poznania ( $p = 0,015$ ) oraz bierni zawodowo ( $p = 0,024$ ) – wybierają autokar (prawie 46%), kolej i/lub (własne) auto. Jeśli podróżują samolotem (choć jest to rzadsze zjawisko, podobnie jak w przypadku roweru), są to częściej osoby z wykształceniem wyższym ( $p = 0,010$ ), aktywne zawodowo ( $p = 0,000$ ), uzyskujące miesięczne dochody netto na poziomie 3,0-3,5 tys. zł ( $p = 0,000$ ). Ponadto sporadycznie wybierano prom, statek pasażerski lub motocykl.

W czasie wyjazdów turystycznych respondenci wykorzystują różnego typu bazę noclegową. Do najczęściej wybieranych należą mieszkania krewnych/znajomych oraz kwatery prywatne (odpowiednio 33,7 i 23,8%). Respondenci mieszkający w miastach liczących 20-50 tys. mieszkańców częściej od pozostałych obiektów hotelarskich wybierają kwatery prywatne ( $p = 0,019$ ). W dalszej kolejności badane osoby korzystają z usług świadczonych w hotelach (zwłaszcza ci, którzy mają wykształcenie wyższe, są aktywni zawodowo i uzyskują dochody w przedziale 3,0-3,5 tys. zł netto miesięcznie<sup>16</sup>), pensjonatach (głównie respondenci z Poznania;  $p = 0,015$ ), sanatoriach oraz domach wycieczkowych. W tych ostatnich obiektach, częściej nocowali respondenci z wykształceniem podstawowym ( $p = 0,009$ ), prowadzący jednoosobowe gospodarstwo domowe w miejscowości liczącej ponad 200 tys. mieszkańców ( $p = 0,000$ ) oraz bierni zawodowo ( $p = 0,000$ ). Natomiast do sanatoriów wybierali się głównie respondenci bierni zawodowo ( $p = 0,012$ ). Ponadto, Z gospodarstw agroturystycznych, schronisk, moteli oraz – w przypadku respondentów z miast 50-100 tys., gdzie  $p = 0,019$  oraz uzyskujących dochody w przedziale 1,5–2,0 tys. zł ( $p = 0,000$ ) – kempingów korzystano wyjątkowo.

Z badań wynika, iż prawie 80% badanych singli 50+ bierze udział w turystyce długoterminowej (powyżej 5 dni), co średnio wynosi 29,9 dni przebywania poza miejscem stałego zamieszkania w celach wypoczynkowych. Istotne, iż 61,5% bada-

<sup>16</sup> Odpowiednio istotna zależność statystyczna w tych przypadkach była na poziomie  $p = 0,0000$ .

nych osób uważa, że samotny styl życia wpływa pozytywnie na ich poziom uczestnictwa w turystyce i rekreacji, 36,4% było odmiennego zdania, a 2,1% nie udzieliło wiążącej odpowiedzi. Natomiast niecałe 17% respondentów korzysta z ofert rekreacyjno-turystycznych przygotowanych specjalnie dla segmentu osób samotnych.

#### 4. Podsumowanie

Wyniki badań własnych wskazują, że aktywność turystyczna singli 50+ najsilniej kształtowana jest pod wpływem działalności zawodowej prezentowanej kategorii społecznej. Co więcej, istotne znaczenie mają miejsce prowadzenia jednoosobowego gospodarstwa domowego oraz – wraz z poziomem miesięcznych dochodów netto – poziom wykształcenia osób samotnych.

Uzyskane efekty w znacznej części korespondują z wynikami I. Bąk, z których wynika, iż prawdopodobieństwo wystąpienia wyjazdu turystycznego zwiększa się m.in. wraz ze wzrostem: poziomu wykształcenia, liczby mieszkańców miejscowości, w której prowadzone jest gospodarstwo domowe, oraz poziomu dochodów<sup>17</sup>. W cytowanej pracy, a także w publikacjach innych badaczy problematyki aktywności turystycznej różnych środowisk społecznych najczęściej dowodzi się, że możliwość podejmowania aktywności turystycznej zmniejsza się wraz ze wzrostem wieku. W świetle badań własnych ustalono, że stopa aktywności turystycznej badanych osób wynosi 97,3%, co należy uznać za szczególnie istotne. Aktywność turystyczna singli 50+ jest nieznacznie różnicowana ze względu na płeć, co potwierdza wcześniejsze komunikaty naukowe<sup>18</sup>.

Osoby żyjące w pojedynkę mają zwykle większe zapotrzebowanie na działalność rozrywkową, co tym samym daje możliwość tworzenia przez (wyspecjalizowanych) przedstawicieli branży turystycznej i rekreacyjnej poszerzonych i tematycznych – dostosowanych do zindywidualizowanych potrzeb segmentu osób samotnych – ofert zagospodarowania ich wypoczynku<sup>19</sup>. Reakcja podmiotów branży turystycznej na potrzeby konsumenckie singli 50+ (w długofalowym procesie) może przynieść im określone efekty ekonomiczne.

W niniejszej pracy zwrócono uwagę na zwiększającą się liczbę osób samotnych – konsumentów po 50. roku życia, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach świata.

---

<sup>17</sup> I. Bąk, *Wpływ wybranych czynników na zróżnicowanie uczestnictwa w wyjazdach turystycznych na przykładzie gospodarstw domowych emerytów*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 697, „Ekonomiczne Problemy Usług”, nr 82, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012, s. 240.

<sup>18</sup> A.P. Lubowiecki-Vikuk, wyd. cyt., s. 248; W. Alejski, *Determinanty i zróżnicowanie społeczne aktywności turystycznej*, Wydawnictwo AWF, Kraków 2009, s. 370.

<sup>19</sup> L. Abicht, H. Freikamp, wyd. cyt., s. 18; E. Biernat, A.P. Lubowiecki-Vikuk, *Tourist activity among urban singles in the context of socio-demographic factors*, „Studies in Physical Culture and Tourism” 2012, vol. 19, no. 2, s. 86-93; *Single-person Households on the Rise in Japan*, „Euromonitor International” 2012, marzec, <http://blog.euromonitor.com/2012/03/single-person-households-on-the-rise-in-japan.html> (21.04.2012); B.C. Wilhite, K. Sheldon, N. Jekubovich-Fenton, *Leisure in daily life: Older widows living alone*, „Journal of Park and Recreation Administration” 1994, vol. 12, no. 4, s. 64-78.

Jak dowiedziono na przykładzie japońskich singli<sup>20</sup>, stopień ich niezamożności (przejawiający się w postaci niskich dochodów) jest znaczny, co w konsekwencji może dodatkowo obciążać system społeczny danego państwa. Wydaje się, że rola turystyki społecznej w tym przypadku nabierze istotnego znaczenia. Seniorzy o niskiej zasobności żyjący w pojedynkę powinni stać się ważnymi adresatami tej formy turystyki.

Autor rekomenduje działania jednostek administracji rządowej (na wzór Hiszpanii i Francji), aby wprowadzać odpowiednie rozwiązania polityki społecznej, które pozwoliłyby seniorom uczestniczyć w krajowych i zagranicznych podróżach po względnie niskich kosztach. Istotne są także działania sektora publiczno-prywatnego, którego celem powinno stać się m.in. ochrona psychofizycznego zdrowia osób samotnych po 50. roku życia. Wobec tego należałoby aktywizować prezentowane środowisko społeczne do podejmowania aktywności turystycznej także poprzez działalność różnych organizacji i stowarzyszeń, m.in. uniwersytety trzeciego wieku, wolontariat, kluby seniora, lokalne oddziały PTTK, TKKF i Polskiego Związku Emerytów i Rencistów oraz parafie kościelne. Stwarza to singlom – zwłaszcza starszym i/lub z niepełnosprawnością ruchową – poczucie koherencji oraz zmniejsza dysproporcje społeczno-ekonomiczne, a także (ewentualne) poczucie ich osamotnienia.

## Literatura

- Abicht L., Freikamp H., *Tourism in Germany: Trends, facts and figures*, [w:] O. Strietska-Ilina, M. Tesaring (red.), *Trends and Skill Needs in Tourism*, „Cedefop Panorama Series”, 115, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2005, s. 12-20.
- Alejziak W., *Determinanty i zróżnicowanie społeczne aktywności turystycznej*, Wydawnictwo AWF, Kraków 2009.
- Bąk I., *Wpływ wybranych czynników na zróżnicowanie uczestnictwa w wyjazdach turystycznych na przykładzie gospodarstw domowych emerytów*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 697, „Ekonomiczne Problemy Usług” nr 82, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012, s. 227-241.
- Bennett J., Dixon M., *Single Person Households and Social Policy: Looking Forwards*, Joseph Rowntree Foundation, York 2006.
- Biernat E., Lubowiecki-Vikuk A.P., *Tourist activity among urban singles in the context of socio-demographic factors*, „Studies in Physical Culture and Tourism” 2012, vol. 19, no. 2, s. 86-93.
- Czernecka J., *Wielkomięscy single*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2011.
- Households Projections to 2031, England*, Housing Statistical Release, 11 March 2009, <http://www.communities.gov.uk/documents/statistics/pdf/1172133.pdf> (4.05.2012).
- Klinenberg E., *Going Solo: The Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*, The Penguin Press HC, New York 2012.
- Klinenberg E., Roberts D., Burke D., *The solo economy*, „Fortune” 2012, vol. 164, no. 2, s. 128-133.

---

<sup>20</sup> A. Srivastava, S. Mohanty, *Consumption expenditure among elderly and non-elderly households*, „Indian Journal of Gerontology” 2011, vol. 25, no. 2, s. 235-248.



- Lubowiecki-Vikuk A.P., *Determinanty aktywności rekreacyjno-turystycznej osób samotnych w Wielkopolsce*, Wydawnictwo AWF, Poznań 2011.
- Marsh B., Cox A., „The New York Times” 5 lutego 2012, <http://www.nytimes.com/imagepages/2012/02/05/sunday-review/05alone2.html?ref=sunday> (30.04.2012).
- Qu L., A De Vaus D., *Starting and ending one-person households: A longitudinal analysis*, „Journal of Family Studies” 2011, vol. 17, s. 126-145.
- Single-person Households on the Rise in Japan*, „Euromonitor International” 2012, marzec, <http://blog.euromonitor.com/2012/03/single-person-households-on-the-rise-in-japan.html> (21.04.2012).
- Singlem być...* Raport z badania przeprowadzonego dla Onet.pl, TNS Pentor, Warszawa, 9 września 2011 [materiał niepublikowany].
- Srivastava A., Mohanty S., *Consumption expenditure among elderly and non-elderly households*, „Indian Journal of Gerontology” 2011, vol. 25, no. 2, s. 235-248.
- Wilhite B.C., Sheldon K., Jekubovich-Fenton N., *Leisure in daily life: Older widows living alone*, „Journal of Park and Recreation Administration” 1994, vol. 12, no. 4, s. 64-78.
- Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011*, GUS, Warszawa, marzec 2012, [http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL\\_lu\\_nps2011\\_wyniki\\_nsp2011\\_22032012.pdf](http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_lu_nps2011_wyniki_nsp2011_22032012.pdf) (2.05.2012).

## **TOURIST ACTIVITY OF SINGLES 50+ ON THE BASIS OF CIVILIZATIONAL MEGATRENDS**

**Summary:** The article shows socio-economic factors, which significantly affect the rate of tourist activity of 50+ running single household. As a result of statistical analysis of empirical material ( $n = 187$ ), it has been found that the quota of singles 50+ in tourist travel is shaped under the influence of gender, education, labor, place of residence and income level. This is important in designing appropriate material, technical, organizational conditions by state and government administration units either by entities of tourism, sports and recreation branch.

**Keywords:** single, tourism, ageing, leisure time, factors influencing tourism activities.